

TÜRKİYE CUMHURİYET
MERKEZ BANKASI

“Para, Ödeme Sistemleri ve İletişim”

Erdem BAŞÇI

18 Eylül 2013, İstanbul

Bitkisel Yağ Sanayicileri Derneği, İstanbul

Saygıdeğer Konuklar ve Değerli Basın Mensupları,

Konuşmama başlarken tüm değerli katılımcıları ve konukları şahsım ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası adına saygıyla selamlıyorum.

Bugün sizlerle iki temel alandaki görüşlerimi paylaşacağım. Bunlardan ilki, paranın ekonomik hayat üzerindeki katalizör etkisi ve ödeme sistemlerinin gelişmesiyle birlikte ticari hayatımızın ve finansal ilişkilerin gösterdiği değişimdir. İkincisi ise, dünyada Merkez Bankalarının iletişim politikalarının para politikası uygulamaları üzerindeki katalizör etkisidir.

Saygıdeğer dinleyiciler;

Konuşmamın ilk bölümünde tüm dünyada Merkez Bankalarının en önemli sorumluluk alanlarından olan emisyon faaliyeti ile ödeme sistemlerinden kısaca bahsetmek istiyorum.

Paranın tarihi gelişimi, fiziki ve teknolojik gelişimiyle birlikte ele alınmalıdır. Yaklaşık beşbin yıllık tarihi olan para, XI. yüzyılda kağıt formunda kullanılmaya başlanmıştır. Günümüzde ise, teknolojinin gelişmesiyle birlikte, paranın bilgisayar ekranlarınızda sayısal bir değeri ifade ettiği, el değiştirmesinin ise klavyenizde dokunacağınız bir tuşla olduğunu hepimiz günlük hayatımızda müşahade ediyoruz. Paranın, fiziksel olarak el değiştiren bir kullanım aracından, ekranımızda kaydi bir değere dönüşmesi ile birlikte; bu gelişmeye paralel yeni araçların, teknolojik sistemlerin ve yasal düzenlemelerin de geliştirilmesi kaçınılmaz olmuştur.

Bu noktada bitkisel yağ ile para arasındaki benzerliğe dikkatlerinizi çekmek isterim. Bitkisel yağ, nasıl yemeğin arzu edilen lezzete ulaşmasında vazgeçilmez bir katalizör görevi görüyorsa, para da emtia değişiminin ayrılmaz bir unsurudur. Yani para, ekonominin çarklarını yağlayan en önemli katalizördür diyebiliriz.

Son yıllarda Türk lirasına olan talebin ve duyulan rağbetin artması, paramıza olan güvendedeki artışın bir sonucudur. Enflasyonun çift haneli olduğu 90'lı yıllarda emisyon hacminin gayri safi milli hasılaya oranı sadece yüzde 2 civarında iken, enflasyonun tek haneli seviyelere indiği son yıllarda bu oran yüzde 4'ün de üzerine çıkmıştır. Kullanım oranındaki artış, paramızın itibarındaki artışın da doğrudan bir yansımasıdır.

Son yıllarda, ödeme sistemlerinin hızlı gelişimi ve ödeme hizmetlerinin çeşitlenmesinin de etkisiyle işlem sayısının ve tutarların arttığı gözlenmektedir. Örneğin, ülkemizin en önemli ödeme sistemlerinden biri olan EFT Sisteminde 2012 yılının tamamında yaklaşık olarak 33 trilyon Türk Lirası tutarında işlem gerçekleştiği ve bu işlem tutarının ülkemizin aynı dönemdeki Gayri Safi Yurt İçi Hasılasının yaklaşık 24 katına tekabül ettiği görülmektedir.

Bununla birlikte, Merkez Bankası nezdinde, kendi beşeri kaynaklarımız kullanılarak patakende ödemeler için yeni bir ödeme sistemi oluşturulmuş ve hizmet vermeye başlamıştır. Yeni sistemin en önemli avantajı, fon transferlerinin uçtan uca daha güvenli ve daha hızlı bir şekilde gerçekleştirilmesi olmuştur.

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası olarak ülkemizdeki ödeme ve menkul kıymet mutabakat sistemlerinin sorunsuz işlemlerini sağlamak amacıyla çok sayıda faaliyet yürütmekteyiz. Bu faaliyetler bazen elektronik fon transferi sistemlerinde olduğu gibi bizzat sistemi kurarak işletmek şeklinde olabildiği gibi, diğer kurumlar tarafından oluşturulan sistemlerin gözetimi yoluyla da olabilmektedir.

Önemli bir ödeme aracı olan çeklerle ilgili son gelişmeler de kayda değerdir. Türkiye Bankalar Birliği çatısı altında kurulan Risk Merkezi tarafından Kredi Kayıt Bürosu aracılığıyla yürütülen yoğun bir çalışma sonucunda firmaların ve şahısların kredibilitesinin ve ödeme yeterliliklerinin takip edilebileceği bir altyapı oluşturulmuştur. Bu altyapı sayesinde, finansal kuruluşlar ve firmalar ticari ilişkilerinde muhatap oldukları kişilerin kredi geçmişini karşı tarafın rızasıyla takip edebilecek ve ticari ilişkiler daha güvenli bir işleyişe kavuşacaktır.

20 Haziran 2013 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde kabul edilen 6493 sayılı Kanun ile "Ödeme kuruluşları" ve "Elektronik para kuruluşları" ülkemizde ilk defa yasal olarak tanımlanmaktadır. Bu kuruluşların Türkiye'de Anonim Şirket şeklinde kurularak belirli miktarda varlık bulundurmaları sağlanmakta ve anılan kuruluşlara ilişkin lisanslama, faaliyet alanı ve denetim gibi hususlar düzenlenerek, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumundan gerekli izinlerin alınmasıyla faaliyette bulunmaları mümkün hale gelmektedir. Tüm bu gelişmeler, ekonomimizin vazgeçilmez unsuru olan sız reel sektör temsilcilerinin ödeme işlemlerinin daha etkin ve verimli yürümesine katkı sağlayacağına inanıyorum.

Değerli Konuklar;

Merkez Bankaları'nın son yıllarda sahip oldukları politika araçlarını, hangi zaman diliminde, ne amaçla ve nasıl kullanacaklarına dair bilgilendirme çabalarını yoğunlaştırdıklarını görmekteyiz. İletişim politikaları olarak adlandırdığımız bu politika boyutu üzerindeki görüşlerimi de sizlerle bu konuşmamda paylaşmak istiyorum.

Geçmişte kamuoyuyla daha az iletişimi tercih eden Merkez Bankaları, 1990'lı yılların başlarından itibaren açıklık ve şeffaflık ilkelerini benimseyerek kamuoyunu daha fazla bilgilendirmeye başlamışlardır. Dünyada başta Amerika, İngiltere, Japonya, Yeni Zellanda, İsveç ve Norveç Merkez Bankaları olmak üzere giderek artan sayıda merkez bankası etkin bir iletişim aracı olarak politika amaçları ve araçlarına dair sözle yönlendirme yöntemini halihazırda kullanmaktadırlar.

Avrupa Merkez Bankası da yakın dönemde bu yöntemi benimsemiş ve kullanmaya başlamıştır. Bunun da ötesinde, örneğin Çek Cumhuriyeti Merkez Bankası enflasyon tahminlerinin arkasında yatan döviz kuru varsayımlarını yayınlayarak sözle yönlendirme politikasını aktif iletişim stratejilerinden biri olarak kullanmaya devam etmektedir. 27 Ağustos 2013 tarihindeki konuşmamda Bankamızın Temmuz Enflasyon Raporundaki yüzde 6,2'lik enflasyon tahmininin ardında yatan döviz kuru varsayımını kamuoyu ile paylaşmam da benzer yönde atılmış bir adım olarak değerlendirilebilir.

Yine Bank of England enflasyon hedeften yukarı yönde sapmadığı sürece, ülkedeki işsizlik oranı yeterince düşene kadar faiz oranlarını değiştirmeyeceğini ve elindeki kıymet stoğunu azaltarak parasal sıkılaşmaya gitmeyeceğini ilan etmiştir.¹ Piyasalarla bu yönde bir iletişim tarzı, dünyada birçok Merkez Bankası tarafından tercih edilmeye başlanmıştır. Benzer şekilde Bankamız, son Para Politikası Kurulu kararında enflasyon görünümü orta vadeli hedeflerle uyumlu olana kadar para politikasındaki temkinli duruşun korunacağını belirtilmiştir.

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, Ocak 2006 tarihli ilk Enflasyon Raporumuzdan bu yana rapordaki enflasyon tahmininin ardında yatan para politikası duruşu ile ilgili giderek daha fazla bilgiyi kamuoyu ile paylaşmaktadır. Böylelikle kredi büyüme hızı ve döviz kurları gibi fiyat istikrarını doğrudan etkileyen temel değişkenlere ilişkin referans alınabilecek değerler ile bunlar üzerinde etki yapabilecek nitelikteki politika araçlarının daha şeffaf bir şekilde kamuoyu ile paylaşılması sağlanmaktadır.

Bu kapsamda, daha önce para ve ödeme sistemleri için kullandığımız benzetmeyi iletişim politikası ve sözle yönlendirme aracı için de kullanabiliriz. İletişim politikası merkez bankasının elindeki politika araçlarının etki gücünü artıran ve aktarım mekanizmasını yağlayan bir katalizör görevi görmektedir.

¹ Bank of England, (2013), 'Monetary policy trade-offs and forward guidance', Ağustos <http://www.bankofengland.co.uk/publications/Documents/inflationreport/2013/ir13augforwardguidance.pdf>

Merkez Bankası, gerek fiyat istikrarını sağlayıp sürdürmek gerekse finansal istikrara kendi görev alanında katkı yapmak amaçlarıyla çalışmalarına devam edecektir. Bu görevini ifa ederken, iletişim politikalarını daha da geliştirip en etkili şekilde kullanacaktır.

Beni dinlediğiniz için teşekkür eder, saygılar sunarım.